

УДК 316.7:7.02: 378(410)
DOI 10.32461/2226-3209.1.2025.327927

Цитування:

Боришполь Г. І. Сучасні культурно-мистецькі та освітні стратегії формування соціокультурного простору: досвід Камбріїського університету (Велика Британія). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 1. С. 102–110.

Боришполь Ганна Іванівна,
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
<http://orcid.org/0000-0002-9014-6657>
dkr3121.hboryshpol@dakkim.edu.ua

Boryshpol H. (2025). Modern Cultural, Artistic and Educational Strategies for the Formation of Socio-Cultural Space: Experience of the University of Cumbria (UK). *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 102–110 [in Ukrainian].

СУЧАСНІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ТА ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: ДОСВІД КАМБРІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)

Мета роботи – розглянути сутність дослідницьких та освітніх підходів в вимірах cultural studies як факторів встановлення соціальної значущості культури для формування соціокультурного простору шляхом аналізу досвіду Університету графства Камбрії (Велика Британія). **Методологією дослідження** передбачено використання аналітичного та структурно-типологічного підходів для висвітлення напрямів науково-дослідницьких проєктів у закладі вищої освіти, історичного підходу для аналізу становлення дослідницьких інституцій та установ, семіотичного підходу для інтерпретації змісту культурно-мистецьких проєктів та інновацій в сучасній мистецькій освіті, синтетичного методу та методу теоретичного узагальнення, що дало змогу у підсумку сформулювати обґрунтовані висновки дослідження. **Наукова новизна** дослідження полягає у встановленні продуктивного взаємозв'язку науково-дослідницької та освітньої діяльності Університету Камбрії (Велика Британія) в оптиці cultural studies як культурної практики та інституційного інструменту формування соціокультурного простору. **Висновки.** Наукові дослідження та культурно-мистецькі проєкти, здійснювані в структурі Університету Камбрії, мають виражений міждисциплінарний та інноваційний характер, глибоко імплементовані в освітній процес із застосуванням діджитал-технологій, візуальних мистецтв, іммерсивних технологій та природних експериментів, орієнтовані на проблеми соціокультурної дійсності. Це дозволяє модернізувати освітній процес, знаходити баланс між запитами соціокультурного простору та розвитком творчої індивідуальності особистості, формування її світоглядних ідеалів, отже сприяти вирішенню локальних запитів спільноти через інтеграцію результатів культурно-мистецьких та освітніх практик в соціокультурні індустрії. Отримана у дослідженні інформація може бути розглянута для адаптації та запровадження колегами в Україні.

Ключові слова: мистецька освіта, культурно-мистецькі практики, інновації, світогляд творчої особистості, соціокультурні проєкти.

Boryshpol Hanna, Postgraduate Student, National Academy of Culture and Arts Management, Department of Psychology and Humanities, Institute of Practical Cultural Studies and Art Management

Modern Cultural, Artistic and Educational Strategies for the Formation of Socio-Cultural Space: Experience of the University of Cumbria (UK)

The purpose of the current study is to examine the essence of research and educational approaches in the dimensions of cultural studies as factors in shaping the social significance of culture for the formation of socio-cultural space by analysing the experience of the University of Cumbria (UK). **The research methodology** employed analytical and structural-typological approaches to emphasise the areas of research projects in higher education, the semiotic approach to interpret the content of cultural and artistic projects and innovations in contemporary art education, the historical approach to analyse the formation of research institutions and agencies, the synthetic method and the method of theoretical generalization, both of which allowed the ultimate formulation of reasonable conclusions. **The scientific novelty** of the study lies in its establishment of a productive relationship between the research and educational activities of the University of Cumbria (UK) in the optics of cultural studies as a cultural practice and an institutional tool for shaping socio-cultural space. **Conclusions.** The research and cultural and artistic projects carried out within the structure of the University of Cumbria have a pronounced interdisciplinary and innovative character, are deeply implemented in the educational process with the use of digital technologies, visual arts, immersive art technologies and natural

experiments, focused on the problems of socio-cultural reality. This approach enables the modernisation of the educational process, achieving a balance between the demands of the socio-cultural sphere and the cultivation of the creative individuality of the personality, the formation of their worldview ideals, and thereby contributing to the resolution of local community needs through the integration of the outcomes of cultural, artistic and educational practices into socio-cultural industries. The findings of this study can be adapted and implemented by colleagues in Ukraine.

Keywords: art education, cultural and artistic practices, innovations, worldview of a creative personality, socio-cultural projects.

Актуальність теми дослідження. Відомо, що в тенденціях розвитку сучасного світу характерне збільшення проявів культурного різноманіття у глобалізованому просторі життєдіяльності людей. Водночас глобалізація діє як уніфікатор та стандартизатор унікальних, культурно самобутніх, значущих засобів організації суспільного буття, а саме ініціативних культурних практик, активності людей. Ці явища актуалізують питання збереження культурних здобутків та підтримки культурного різноманіття в суспільстві як чинників еволюції його соціокультурного простору. За думкою значної кількості фахівців, – науковців, культурних діячів, митців та громадських активістів – основними напрямками розвитку та акцентуації уваги слід визначити дослідження тенденцій удосконалення традиційних і пост-традиційних культурних та культурно-репродуктивних практик. У цьому зв'язку вважаємо актуальним вивчення соціокультурних моделей, культурних практик, аспектів формування напрямів розвитку простору суспільства, створених дослідницькими та освітніми центрами провідних країн світу. Таким потужним досвідом володіє Велика Британія – визнаний центр освіти, культурної дипломатії та культурно-мистецького практикування. Науково-дослідницька та культурно-освітня інституційна активність в країні сприяє виробленню стратегій запровадження інновацій в сферу культури і оптимізує стан креативної економіки. Тож, аналіз напрямів наукових досліджень та освітніх стратегій в сфері культури в оптиці їхнього сутнісного спрямування доповнить вже існуючі культурологічні дослідження українських науковців.

Аналіз досліджень і публікацій. В українському науковому дискурсі початку ХХІ століття питання культурної дипломатії, культурної політики, мистецької освіти, практик креативної індустрії Великої Британії вже знаходили своє відображення. Так, було здійснено туристично-країнознавчі дослідження історико-культурних ресурсів Великої Британії, аналіз досвіду дослідницьких практик Великої Британії у питанні різноманіття та інклюзивності професійного видавничого

середовища, досвіду Великої Британії з впровадження ідей міжкультурної освіти, досвід організації дошкільного освітнього середовища, реформування загальної музичної освіти [1, 5–8].

Окремо слід відзначити розгорнуте дослідження О. Овчарук «Науково-дослідницькі та освітні стратегії як чинник культурних інновацій: досвід Сполученого Королівства», в якому подано глибокий аналіз науково-дослідницьких та освітніх стратегій інституцій Великої Британії як чинників культурних інновацій, які дозволяють використовувати потенціал мистецтва для вирішення складних проблем реального світу [4]. В результаті узагальнення досвіду державних інституцій, освітніх та дослідницьких установ, а також низки спеціальних культурно-мистецьких проєктів автор вказує на пріоритети в розвитку культурних інновацій та освітніх стратегій в цій країні: суттєві інвестиції в розробку та впровадження передових дигітал-технологій в культурну індустрію, а також міждисциплінарність та новаторство в освітніх стратегіях.

Визначенню ролі креативних індустрій в розвитку громад Великої Британії присвячена наукова розвідка групи українських авторів «Роль креативних індустрій в публічному управлінні розвитком громад: досвід Великої Британії» [3]. В роботі зроблено висновок, що розвиток і підтримка сектору креативних індустрій у багатьох частинах Великої Британії дає можливість людям реалізувати свої таланти, прагнення та бажання, допомагає регенерації віддалених від центру міських та сільських громад. Втім, нагальною потребою, вказується у статті, є запровадження системи довгострокових досліджень, а також моніторингових в університетах та незалежних аналітичних центрах, що зможуть надати чіткі уявлення про ефективність розвитку креативних індустрій у Великій Британії. Попри це, специфіка освітніх стратегій, культурних практик, наукових досліджень Великої Британії поки не мають достатньої презентації в сучасному українському гуманітарному дискурсі і потребують подальшого висвітлення.

Важливим теоретичним підґрунтям для дослідження є наукові розвідки соціокультурних змін, пов'язаних з аналізом культурних практик, здійснені рядом українських науковців: С. Волковим, В. Судаковою (Інститут культурології НАМ України); Н. Костенко, С. Макеєвим, А. Ручкою, С. Скоковою, В. Пилипенко, М. Шульгою (Інститут соціології НАН України). За результатом огляду тематики дисертацій 2021–2024 років представників наукової школи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, проблематика культурних та культурно-репродуктивних практик в аспекті формування духовної культури, культурних цінностей, культурно-історичної ідентичності, підвищення інтелектуально-емоційного потенціалу людини є актуальною для культурологічного теоретичного дискурсу. Серед них: «Ритуал у збереженні та трансляції культурних цінностей» (Г. Волкова, 2021), «Рекреаційний компонент в явищах масової культури сучасної України» (Н. Діденко, 2023), «Культуротворча місія івент-практик в Україні» (О. Засядьков, 2023), «Становлення і розвиток Національного військово-історичного музею України (1995–2013 рр.)» (Л. Міненко, 2021), «Мистецтвознавчі практики у формуванні культурних цінностей суспільства» (Ю. Тарасенко, 2023), «Цирк у просторі культури України: інституалізаційний аспект» (О. Пожарська, 2021). Проте за межею уваги залишаються питання щодо стимулів та факторів модернізації культурних практик, а також, якими є наслідки змін цих практик, що стають чинниками соціокультурного простору. Отже, дослідження досвіду культурно-репродуктивних практик, які в умовах глобалізації модерують повсякденне життя людей, розвивають і збагачують контент соціокультурного простору, посилюють вплив культурної дії на формування аксіосфери людини є актуальними для формування стратегій розвитку соціокультурного простору України.

Мета роботи – розглянути сутність дослідницьких та освітніх підходів в вимірах cultural studies як факторів формування соціальної значущості культури для соціокультурного простору на прикладі Університету графства Камбрія (Велика Британія).

Виклад основного матеріалу. «Культурний поворот», який став одним із визначних зсувів у соціогуманітарних науках за попередні 50 років і поширився на різні дисципліни (пор., культурна історія, культурна

географія), походить з різноманітних літературно-філософських робіт мислителів початку ХХ століття («лінгвістичний поворот»), був започаткований в інтелектуальному русі другої половини ХХ століття, маніфестувався в контексті cultural studies і на сьогодні лишається трендом у науковому світі. Cultural studies, розвинута як академічна галузь досліджень і утверджена у створеному Р. Хогартом, британським інтелектуалом та культурним критиком, Центрі Сучасних Культурних Досліджень (Centre for Contemporary Cultural Studies, 1964), є широким дослідницьким полем наукових, інтелектуальних та активістських розвідок, аналітики від літературної критики та теорії культури (Cultural Theory) до повсякденного життя. У дискусії про cultural studies є важливою проблематика сили інтелектуальної праці та створення культурної політики модератії суспільства і не існує остаточного консенсусу в підході: чим є cultural studies – культурною практикою чи інституційним інструментом [11]. Так чи інакше, країни прагнуть впроваджувати власну культурну політику, що орієнтована на зальносвітові тренди та на унікальність кожної з країн. Питання культури є критично важливим для розвитку країн, тому з другої половини ХХ століття культура та культурний розвиток є міжнародно визнаними вимірами світобудови та чинниками сучасного глобалізованого соціокультурного світу (за Л. МакДоуоллом). Отже, розуміння «культури» в ширшому значенні і в вимірах зсуву від індустріальної до інформаційної економіки, в якій продукування речей поступається місцем створенню сенсів (meanings) [13], у ситуації, яка вимагає нових підходів людського розуміння світу культури, який, як відомо, постійно створює виклики і вислизає від розуміння, а отже потребує максимально адаптивної та інноваційної освіти в сфері культури, зміни традиційного підходу та модернізації мистецької освіти для ефективного використання сучасного світового досвіду і можливостей новітніх технологій, за умови, «щоб мистецька освіта не лише забезпечувала знання та навички, а й сприяла збереженню і розвитку культурних цінностей та традицій» [2, 26].

Діяльність у сфері культури у Великій Британії модерує Департамент з питань діджитал-технологій, культури, ЗМІ і спорту (Department for Digital, Culture, Media and Sport (DCMS, 2008, штаб-квартира в Лондоні, 900 співробітників), який почав свою історію з об'єднання міністерств спорту та у справах

мистецтва. (У 1992 році нова інституція отримала назву Департамент національної спадщини (Department of National Heritage, DNH). В DCMS було створено робочу групу, яка займалася визначенням та вимірюванням креативних індустрій. Проте існуючий досвід Великої Британії культурного розвитку суспільства, заснованого на знаннях, говорить, що актуальним є питання, які типи «знань» мають значення, цінність і чому вони є цінними [12]. Слід також окремо наголосити, що в суверенній державі Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland), до складу якої входять Англія, Уельс, Шотландія (разом складають Велику Британію) та Північна Ірландія діють три окремі правові системи: Англійське право (Англія та Уельс), Шотландське право та Північно-ірландське право. Парламент Сполученого Королівства надав повноваження ухвалювати законодавчі акти окремим законодавчим органам Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, тому основи керування та фінансування соціокультурної та освітньої сфер у них можуть суттєво відрізнятися.

Сучасними центрами дослідження культури у Великій Британії є заклади освіти, які мають мережеву систему, потужну матеріальну базу, глибокі традиції, а також спеціальне фінансування. Система оцінювання досліджень (Research Excellence Framework, REF), дійсна до 2029 року, – британська система оцінювання досконалості досліджень (People, Culture and Environment, PCE) у

британських закладах вищої освіти (HELs) – забезпечує обґрунтування розподілу близько 2 мільярдів фунтів стерлінгів на рік державного фінансування досліджень в університетах [17]. Вперше REF проведено у 2014 році, коли було замінено попередню систему оцінювання досліджень (Research Assessment Exercise). Державна інституція «Дослідження та інновації у Великій Британії» (UK Research and Innovation, UKR, 2018) керує оцінюванням дослідницької діяльності від імені всіх чотирьох органів фінансування вищої освіти Великої Британії: Дослідницької агенції Англії (Research England), Шотландської Ради з фінансування (Scottish Funding Council), Комісії Уельсу з вищої освіти та досліджень (Medr, Wales' Commission for Tertiary Education and Research) та Департаменту економіки Північної Ірландії (Department for the Economy, Northern Ireland). Спільною метою політики органів фінансування в галузі оцінювання досліджень є забезпечення динамічної та оперативної дослідницької бази світового рівня в усьому академічному спектрі вищої освіти Великої Британії, а саме: забезпечення підзвітності за державні інвестиції в дослідження, надання порівняльної інформації та встановлення репутаційних критеріїв, які застосовуються в секторі вищої освіти та для інформування громадськості. Структура оцінювання дослідницької діяльності має чотири основні панелі: A, B, C, D. В контексті нашого дослідження і cultural studies зацікавлення і увагу викликає зміст панелі D (табл. 1).

Таблиця 1

Основні панелі експертного оцінювання дослідницької діяльності закладів вищої освіти Великої Британії до 2029 року

A	Медицина, здоров'я та науки про життя	
B	Фізичні, інженерні та математичні науки	
C	Соціальні науки	
D	Мистецтво та гуманітарні науки	Краєзнавство, Сучасні мови та лінгвістика, Англійська мова та література, Історія, Класика, Філософія, Теологія та релігієзнавство, Мистецтво та дизайн: Історія, практика і теорія, Музика, драматургія, танець, сценічне мистецтво, кіномистецтво та кінознавство, Комунікація, культурологія та медіазнавство, бібліотечна справа та інформаційний менеджмент

Джерело: розробка автора на основі <https://surl.li/kakcmb>.

88 університетів Великої Британії пропонують навчальні курси cultural studies (<https://surl.li/hejesq>): Arts (Culture) & Society, Astrology, Contemporary Studies, Culture/Gender/Folklor, Folklor, Gender Studies, Multicultural Studies, Popular Culture, Religion & Culture, Women's Studies.

Як було зазначено на початку в меті дослідження, розглянемо діяльність Університету Камбрії (University of Cumbria) як центру освіти та досліджень в аспекті cultural studies. Це відносно новий університет, але його історія сягає корінням у 1822 рік. Університет Камбрії був створений у 2007 році шляхом

злиття коледжу Святого Мартіна, Камбрійського Інституту мистецтв та Камбрійського університету Центрального Ланкаширу. Камбрійський Інститут мистецтв має довгу історію в Карлайлі, яка почалася зі створення Товариства заохочення витончених мистецтв (Society for the Encouragement of Fine Arts, 1822). Нова Академія мистецтв була заснована в 1823 році і перейменована в Карлайлський коледж мистецтв (Carlisle College of Art, 1950). У 2002 році заклад отримав схвалення від Таємної ради (Privy Council) зміни назви на Камбрійський Інститут мистецтв (Cumbria Institute of Art). Заклад став одним із засновників Консультативної групи з питань вищої освіти в Камбрії (Advisory Group on Higher Education in Cumbria, AGHEC). В Ланкастері університет Камбрії починав своє життя в казармах Королівського полку (King's Own Royal Regiment), і саме це об'єднання дало назву навчальному закладу, Сент-Мартін, на честь римського солдата, який навернувся до християнства. Університет був створений «з метою сприяння індивідуальному та регіональному процвітання в Камбрії (Cumbria) та Північному Ланкаширі (North Lancashire)» [18]. Станом на 2025 рік університет складається з семи кампусів (лат.

campus – «поле», «відкритий простір») в містах Ambleside, Barrow-In-Furness, Carlisle (два), Lancaster, London та Workington, які є не тільки якісно обладнаними студентськими містечками, але й центрами культури, наукових досліджень та інновацій. Університет входить до десяти університетів у Великій Британії за кількістю випускників, які працевлаштувалися або продовжили навчання протягом 15 місяців (97% випускників – опитування випускників, HESA 2024), посідає друге місце за якістю освіти (рейтинг Times Impact, 2022), нагороджений Срібною медаллю в заліку Teaching Excellence Framework в 2023 році [18].

У структурі кампусів Університету Камбрії створено науково-дослідні центри (Таблиця 2) та розвиваються сучасні соціальні мережі. До прикладу, «Розмова про інновації» – це серія подкастів Університету Камбрії, що містять діалоги з провідними фахівцями в галузях наукових досліджень та інновацій, які розповідають про свій досвід та мотивацію. Сім подкастів доступні для прослуховування на каналі Університету Камбрії в Spotify. Тематика подкастів варіюється від визначення впливу комах на світ до лекцій зі сталого розвитку.

Таблиця 2

Дослідницькі центри та наукові напрями Університету Камбрії

Centre for Research in Health & Society, CRiHS	«Здоров'я та благополуччя»	Дослідження, пов'язані з фізичним та психічним благополуччям людини та суспільства.
Centre for National Parks and Protected Areas, CNPPA	«Навколишнє середовище та географія»	Дослідження культурних ландшафтів, стосунків людини та природи, туризму в зв'язку з бізнесом та мистецтвом
Learning, Education and Development Research Centre , LED	«Освіта і навчання в навколишньому середовищі»	Дослідження освітніх ресурсів
Institute of Education, Arts & Society	«Креативні практики»	Дослідження проблем навколишнього середовища у зв'язку з творчістю та творчими дисциплінами.
Centre for Regional Economic Development, Initiative for Leadership and Sustainability, IFLAS CRED	«Лідерство та сталий розвиток»	Дослідження питань регіонального розвитку та лідерства

Джерело: розробка автора на основі <https://surl.li/gcprijz>.

Напрями наукових пошуків університету є загальною рамкою науково-дослідної діяльності, глибоко імплементованої в освітній процес. В матеріалах самооцінювання університетської діяльності зазначається, що підтримка рівня репутації дослідницької досконалості та застосування інновацій в Університеті Камбрії приносять користь як місцевим, національним та міжнародним

спільнотам, так і фахівцям в окремих галузях промисловості. Зазначається, що наукові дослідження та різноманітні проекти не лише мають вплив на соціокультурний простір графства Камбрії загалом, але й покращують рівень спеціальної освіти через авторські програми, пряму пов'язані з цими дослідженнями та активними культурними та мистецькими практиками (табл. 3).

Приклади сучасних дослідницьких проєктів Університету Камбрії

1.Cumbrian Alchemy: The Influence of Art Practices on the Management of Nuclear Sites and Development of Nuclear Markers to Warn Future Civilizations	1.«Камбрійська алхімія: вплив мистецьких практик на управління ядерними об'єктами та розробка ядерних маркерів для попередження майбутніх цивілізацій»	Керівник: Robert Williams, PhD, почесний професор образотворчого мистецтва (University of Cumbria Institute of the Arts), розробник бакалаврської програми з образотворчого мистецтва та магістерської програми з сучасного образотворчого мистецтва
2.Using Art to Influence, Benefit, and Inform Conflicts in Human and Non-Human Interaction, and Efforts to Conserve Species	2.Використання мистецтва для впливу, користі та інформування про конфлікти у взаємодії людини і природи, а також зусилля зі збереження видів.	Керівник Mark Wilson, PhD, почесний професор образотворчого мистецтва Інституту освіти (Institute of Education – Arts and Society)

Джерело: розробка автора на основі <https://surl.li/gcpjiz>.

Так, мистецький проєкт «Камбрійська алхімія» (Cumbrian Alchemy: The Influence of Art Practices on the Management of Nuclear Sites and Development of Nuclear Markers to Warn Future Civilizations) [10] вплинув на дискурс навколо культури ядерного антропоцену, висвітливши роль і внесок мистецьких практик в управління ядерними об'єктами та розробку відповідних маркерів для попередження цивілізацій про ядерні відходи (потенційно через тисячі років у майбутньому). Зокрема, учасники проєкту «Камбрійська алхімія» долучилися до розробки рекомендацій Агентства з ядерної енергії (Nuclear Energy Agency, NEA) щодо зменшення ненавмисного проникнення людини до ядерних сховищ та підтримки майбутнього суспільства у прийнятті поінформованих рішень щодо цих об'єктів після закриття. Крім того, проєкт «Камбрійська алхімія» вплинула на практику збереження відходів ядерної енергетики у Камбрії (місце розташування першої АЕС Calder Hall (1956) у Великій Британії, біля міста Seascale), а завдяки залученню громадськості поглибилося розуміння культури виробництва ядерної енергії. Підтримка фонду Arts Catalyst funded Perpetual Uncertainty programme дозволила проєкту «Камбрійська алхімія» здійснити турне Швецією та Бельгією, охопивши аудиторію 187,112 тис. відвідувачів виставок.

Зосередивши свою роботу на долі двох корінних видів риб (Humpback Chub та California Condor), що перебувають під загрозою зникнення у Великому каньйоні, штат Арізона, США, професор Марк Вілсон (Mark Wilson), керівник проєкту «Ловля форелі в Америці та інші історії» («Trough Fishing in America & other stories»), звернувся до

застосування сучасних мистецьких практик. За проєктом було створено фільми, організовано мистецькі презентації, що сприяли проведенню політичних дебатів в ООН та підвищенню обізнаності різних суспільств в екологічних проблемах завдяки виставкам в Арізоні, Ісландії та Маямі, а також через творчі практики оповідання історій (story-telling). Все це дозволило авторам проєкту наголосити на значенні та ефективності використання культурно-мистецьких практики в суспільно важливих заходах і впливі творчих практик на гармонізацію соціокультурного простору.

Цікаві підходи до міждисциплінарних понять демонструють дослідники Камбрійського університету у міжнародній колаборації авторів. Збірка есеїв з різних дисциплін (включаючи, але не обмежуючись соціологією, історією, географією, освітою на свіжому повітрі, музеєзнавством і вивченням спадщини, охороною здоров'я та англійською літературою) пропонує погляд на відносини між людьми і місцем їх проживання у п'яти взаємопов'язаних розділах: «Історії, ландшафти та ідентичності», «Відчуття місця в сільській місцевості», «Відчуття місця в місті», «Культурні ландшафти», «Охорона природи, біологічне розмаїття та туризм». Автори монографії «Відчуття місця: міждисциплінарні перспективи» («Making sense of place: multidisciplinary perspectives») в різний спосіб досліджують термін «відчуття місця» («making sense of place») як важливе міждисциплінарне поняття, що використовується для розуміння складних процесів, через які індивіди та групи визначають себе та свої стосунки з природним і культурним середовищем, і яке протягом останніх років дедалі більше визначається та теоретизується. Очевидно, і ми підтримаємо

думку, що почуття місця опосередковує наші стосунки зі світом і один з одним; воно є надзвичайно важливим підґрунтям для індивідуальної та колективної ідентичності. Дослідниця камбрійської літератури і одна з авторів збірки П. Бредшоу (Penelope Bradshaw) простежує, як регіональна ідентичність конструюється в літературних текстах, і дає важливе розуміння того, як узгоджуються складні зв'язки між певним місцем та його мешканцями, як завдяки цьому розвивається регіональна ідентичність. Камбрійська література, зауважує П. Бредшоу, є особливо цікавим прикладом такого роду «переговорів», оскільки з самого початку тексти, написані про Камбрію, мали тенденцію зосереджуватися на фізичному драматизмі її природного ландшафту. Це призвело до відповідного впливу цього дикого і неприборкуваного природного середовища на людей, які його населяють, висновковує авторка [9].

Великий інноваційний міждисциплінарний проєкт Камбрійського університету «Цифрові голоси майбутнього: Дитяче бачення майбутніх лісових ландшафтів розкривається через гру» (Future of UK Treescapes (2023-2024): Digital Voices of the Future: Children's visions of future treescapes revealed through gaming), віртівстю £1,593,863 актуалізував пошук шляхів вирішення важливої проблематики довкілля Великої Британії і реалізацію довготривалої програми «Деревні ландшафти Великої Британії», генерував дослідницький вплив на освітню та екологічну політику і практику на місцевому, регіональному та національному рівнях [15]. Чи може онлайн-середовище стати місцем, де діти можуть мріяти, думати, ділитися і створювати простір для прогнозування та моделювання різних лісових ландшафтів та свого майбутнього? За проєктом було здійснено сім зустрічей між дітьми (8-13 років) з двох шкіл на території Мерсі Форест (початкова школа Parklands, католицька середня школа Ellesmere Port) з командою проєкту для спільного проєктування та розробки ігор з використанням двох ігрових платформ: інтерактивної Roblox та іммерсивної Unity. Проєкт застосовує ключові положення спільного створення та обміну ігровими середовищами, що дозволяють дітям візуалізувати та досліджувати, як можуть виглядати майбутні лісові ландшафти як відповідь на різні рішення, зроблені протягом їхнього життя. Моделюючи існуючі та нові лісові ландшафти в реальних умовах, діти можуть застосувати нові знання, «розуміти» лісові ландшафти, що виникають в результаті

віртуальної реальності, в ігровому середовищі. Це дає дітям можливість уявити світи, в яких вони б хотіли жити в симбіозі з природою, і випробувати симуляцію майбутнього, яке в іншому випадку важко уявити, а ще важче відчувати себе в ньому. Моделювання та імітація результатів посадки дерев та опікування ними в цих середовищах дозволяє уявити, як можуть виглядати лісові ландшафти в майбутньому, а також візуалізувати та кількісно оцінити екологічні, соціально-економічні та культурні вигоди. Так, зазначається авторами, нові знання створюють нові міждисциплінарні парадигми та концепції з акцентом на спільну творчість та врахування життєвого досвіду.

Цікаве дослідження понять природи, культури та культурної спадщини, в сучасному цивілізаційному підході, здійснили П. Девіс (Peter Davis, School of Arts and Cultures at Newcastle University) та І. Конвері (I. Convery, Environment & Society at the University of Cumbria) [16]. В науковій розвідці «Новий підхід до збереження природи» («Rewilding: A New Approach to Conservation») автори переосмислюють роль культури у розвитку концепції природної спадщини, вказують на те, що в контексті сучасного наукового дискурсу зв'язки між природою і культурою іноді втрачаються, фрагментуються, зміщуються або неправильно розуміються, тому пропонують змінити сучасне сприйняття природи в оптиці надання цінності природному середовищу. Отже, наголошено в дослідженні, спосіб життя, система цінностей, спосіб світобачення та взаємозв'язку людини з природним середовищем визначають специфіку культури сучасного суспільства та перспективи його розвитку. Саме втілення в різноманітні соціокультурні та культурно-мистецькі практики принципів збереження дикої природи, поважного ставлення до її прав та свободи на усамітнення, наголошується дослідниками, створює можливості для продовження історичного існування людства в обставинах його невинного наукового та техніко-технологічного прогресування.

Актуальним науковим дослідженням також є стаття «Розподілені структури пізнання та здоров'я (або як TikTok з'їв мій розум» («Distributed assemblages of cognition and health (or) how TikTok ate my mind»), в якому співробітники Університету Камбрії Дж. МакФі (Jamie McPhie) та Д. Кларк (David Clarke) намагаються самі і пропонують нам вести роздуми про здоров'я, соціальні мережі та творчість, відчувши себе у віртуальному просторі [14]. Це не якийсь примарний простір,

позбавлений матеріалу, розмірковують автори на прикладі мережі TikTok, а цілком матеріальний конструкт, який в екосистемі пов'язує себе з усім, що з ним взаємодіє, зокрема, з мисленням та процесом пізнання людини. Отже, задамося питанням і ми, якими можуть бути наслідки для здоров'я та благополуччя людини (human health and well-being), коли ми мислимо та пізнаємо світ за допомогою соціальних мереж, якщо віртуальний простір «мислить» себе творчо, розвивається, бореться і квіризує суспільно важливі концепти (від тем колективного здоров'я, втіленого пізнання до мізогінії і фашизму)? Вірогідно тому й винесено авторами в назву статті метафоричний вислів «як TikTok з'їв мій розум», оскільки наявні розриви людиновимірною взаємозв'язку реальної дійсності з усіма формами її існування, які не можуть бути представлені актуально, а також втрата здібності сучасної людини до вищої духовності, сили самопізнання, дієвості, креативності, можливості понятійного вираження випадкових властивостей, що і є загальною тенденцією розвитку соціокультурного простору суспільств високотехнологічного хронотопу.

І в заключенні огляду дослідницьких та освітніх підходів Університету Камбрії наведемо міркування старшого викладача університету Камбрії М. Фрейзера (Mark Fraser, Institute of Health; Social Science). У короткому інтерв'ю М. Фрейзер зазначив, що графство Камбрія як географічний простір традиційно асоціюється в суспільстві з географічною територією національного парку «Озерний край» (Lake District National Park), популярною далеко за межами Великої Британії рекреативно-туристичною дестинацією та привабливим місцем для відпочинку заможних відвідувачів. Проте графство Камбрія складається з багатьох різних громад, які ідентифікують себе як значно відмінні одна від одної. Отже, актуальним питанням є, вважає М. Фрейзер, спершу визначити соціокультурний феномен «камбрійська культура», що дозволить перейти до поглибленого розгляду специфіки соціокультурного простору Камбрії та вивчення особливостей кроскультурної комунікації в цьому просторі. А це, що очевидно, створює потенціал для наступних наукових досліджень, які дозволять оптимізувати шляхи знаходження відповідей на реальні виклики соціокультурної дійсності та досягнення соціально значущих змін.

Отже, Камбрійський університет Великої Британії, представлений сімома підрозділами, – це сучасний освітній заклад з цінним досвідом та потенціалом академічних досліджень в аспекті cultural studies, які висвітлюють новітні тенденції в підходах до людського розуміння світу природи та культури. В закладі активно практикується створення міждисциплінарних освітніх програм, що відповідають сучасним стратегіям та інноваціям в системі освіти Великої Британії та підтримуються інвестиційно. Результати досліджень інтегруються в сектори соціокультурної індустрії: діяльність культурних інституцій, освітні програми, соціокультурні ініціативи та проекти, відображаються на комунікаційних платформах. Дослідницький та освітній досвід науковців Великої Британії, зокрема Університету Камбрії, в оптиці cultural studies може бути використаний їхніми українськими колегами з метою втілення актуальних стратегій культурологічної та мистецької освіти в умовах глобалізації та культурних трансформацій сучасності, а саме: використання потенціалу ціннісної енергії культурно-мистецьких практик для створення умов самореалізації людини в конкретних життєвих умовах і обставинах, знаходження твірного синтезу у відповідності соціокультурних запитів і розвитку творчої індивідуальності особистості, її світоглядних ідеалів.

Література

13. Бондаренко Н. Досвід організації дошкільного освітнього середовища Великої Британії. *Просторовий розвиток* : наук. журнал. 2023. № 6. С. 379–385.
14. Денисюк Ж. З. Мистецька освіта в умовах глобалізації та культурних трансформацій сучасності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 1. С. 23–28.
15. Мазур О., Квітка С., Миргородська М. Роль креативних індустрій в публічному управлінні розвитком громад: досвід Великої Британії. *Аспекти публічного управління* : наук. журнал. 2024. № 2. С. 13–20.
16. Овчарук О. В. Науково-дослідницькі та освітні стратегії як чинник культурних інновацій: досвід Сполученого Королівства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 3–9.
17. Осмоловська О. А. Досвід дослідницьких практик Великої Британії у питанні різноманіття та інклюзивності професійного видавничого середовища. *Обрії друкарства* : наук. журнал. 2022. № 1. С. 78–89.
18. Подковирофф Н. Досвід Великої Британії з упровадження ідей міжкультурної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова* : наук. журнал. 2020. Вип. 73. С. 44–48.
19. Шпарага Т. І. Туристично-країнознавчі дослідження історико-культурних ресурсів Великої Британії. URL: <http://surl.li/owrdbr> (дата звернення: грудень 2024).

20. Черкасов В. Ф. Реформування загальної музичної освіти у Великій Британії. *Музичне мистецтво в освітньому дискурсі* : наук. журнал. 2019. № 4. С. 2–28.

21. Bradshaw P. Cumbrians and their «ancient kingdom»: landscape, literature and regional identity. Convery I., Corsane G. and Davis P (eds.). *Making sense of place: multidisciplinary perspectives*. Boydell & Brewer, Woodbridge, UK. 2012. Pp. 33–42. URL: <https://salo.li/0074345> (дата звернення: грудень 2024).

22. Cumbrian Alchemy: The Influence of Art Practices on the Management of Nuclear Sites and Development of Nuclear Markers to Warn Future Civilizations. URL: <https://surl.li/siflzw> (дата звернення: грудень 2024).

23. Hartley J. Short History of Cultural Studies. Sage Publications Ltd. London. Thousand Oaks. New Delhi. / Review R. Hammer and D. Kellner, UCLA. 2003. Pp. 1–8. URL: <https://salo.li/0a87DD5> (дата звернення: грудень 2024).

24. Hill K. & Julier G. Design, Innovation and Policy at Local Level. In G. Julier and L. Moor (Eds.), *Design Issues*. 28 (1) 2012. Pp. 106–108. DOI: <https://doi:10.2307/41427817>.

25. Mcphie J., Clarke D. Distributed assemblages of cognition and health (or) how TikTok ate my mind. Boyd C., Boyle L., Bell S., Högstrom E., Evans J., Paul A. and Foley R., (eds.) *Routledge handbook on spaces of mental health and wellbeing*. Routledge, London, UK, 2024. Pp. 283–290. URL: <https://salo.li/695CA33> (дата звернення: грудень 2024).

26. Natural Environment Research Council. Future of UK Treescapes (2021–2024): Voices of the Future: Collaborating with children and young people to re-imagine treescapes. URL: <https://surl.li/utdlvp> (дата звернення: грудень 2024).

27. Nordic Council of Ministers. Art and culture – driving force for sustainable development in the Nordic region. Co-operation programme on culture policy 2021–2024. URL: <https://pub.norden.org/politiknord2021-708/> (дата звернення: грудень 2024).

28. Van Maanen E. & Convery I. Rewilding: A New Approach to Conservation. Convery, I & Davis P (eds.). *Changing Perceptions of Nature*. Woodbridge: Boydell & Brewer. 2016. Pp. 303–301. URL: <https://salo.li/77F5472> (дата звернення: грудень 2024).

29. UK Research and Innovation. Research Excellence Framework. <https://surl.li/bfmlkk> (дата звернення: грудень 2024).

30. University of Cumbria. URL: <https://www.cumbria.ac.uk/> (дата звернення: грудень 2024).

References

1. Bondarenko, N. (2023). Experience of Organising Preschool Educational Environment in the UK. *Spatial Development*, 6, 379–385 [in Ukrainian].

2. Denysiyuk, Zh. (2023). Art Education in the Conditions of Globalisation and Cultural Transformations of Modern Times. *National Academy of Culture and Arts Management Herald*, 1, 23–28 [in Ukrainian].

3. Mazur, O., Kvitka, S., & Myrhorodska, M. (2024). The Role of Creative Industries in Public Administration of Community Development: The experience of Great Britain. *Aspects of Public Administration*, 2, 13–20 [in Ukrainian].

4. Ovcharuk, O. (2024). Research and Education Strategies as a Factor of Cultural Innovation: Experience of the United Kingdom. *National Academy of Culture and Arts Management Herald*, 1, 3–9 [in Ukrainian].

5. Osmolovska, O (2022). Experience of Research Practices of Great Britain in the Issue of Diversity and Inclusiveness of Professional Publishing Environment. *Horizons of Printing*, 1, 78–89 [in Ukrainian].

6. Podkovyrov, N. (2020). Experience of Great Britain in Implementing the Ideas of Intercultural Education. *Scientific journal of the Drahomanov National Pedagogical University*, 73, 44–48 [in Ukrainian].

7. Shparaha, T. (n.d.). Tourist and Country Studies of Historical and cultural Resources of Great Britain. URL: <http://surl.li/owrdbr> [in Ukrainian].

8. Cherkasov, V. (2019). Reforming General Music Education in the UK. *Musical Art in Educational Discourse*, 4, 2–28 [in Ukrainian].

9. Bradshaw, P. (2012). Cumbrians and their ‘Ancient Kingdom’: Landscape, Literature and Regional Identity. In: Convery, Ian, Corsane, Gerard and Davis, Peter, (eds.) *Making Sense of Place: Multidisciplinary Perspectives*. Boydell & Brewer, Woodbridge, UK, 33–42. Retrieved from: <https://salo.li/0074345> [in English].

10. Cumbrian Alchemy: The Influence of Art Practices on the Management of Nuclear Sites and Development of Nuclear Markers to Warn Future Civilizations. (n.d.). Retrieved from: <https://surl.li/siflzw> [in English].

11. Hartley, J. (2003). Short History of Cultural Studies. Sage Publications Ltd. London. Thousand Oaks. New Delhi, 1–8. Retrieved from: <https://surl.li/uhwubs> [in English].

12. Hill, K., & Julier, G. (2009). Design, Innovation and Policy at Local Level. In G. Julier and L. Moor (Eds.), *Design and Review*, 106–108. Retrieved from: <https://doi:10.2307/41427817> [in English].

13. Mcphie, J., & Clarke, D. (2024) Distributed Assemblages of Cognition and Health (or) How TikTok Ate my Mind. In: Boyd, Candice, Boyle, Louise, Bell, Sarah, Högstrom, Ebba, Evans, Joshua, Paul, Alak and Foley, Ronan, (eds.) *Routledge handbook on spaces of mental health and wellbeing*. Routledge, London, UK, 283–290. Retrieved from: <https://salo.li/695CA33> [in English].

14. Natural Environment Research Council. Future of UK Treescapes (2021–2024): Voices of the Future: Collaborating with children and young people to re-imagine treescapes. (n.d.). Retrieved from: <https://surl.li/utdlvp> [in English].

15. Nordic Council of Ministers. Art and Culture – Driving Force for Sustainable Development in the Nordic Region. Co-Operation Programme on Culture Policy 2021–2024. (n.d.). Retrieved from: <https://pub.norden.org/politiknord2021-708/> [in English].

16. Van Maanen, E., Convery, I. (2016). Rewilding: A New Approach to Conservation. *Changing Perceptions of Nature* / Convery, I & Davis P (eds.). Woodbridge: Boydell & Brewer, 303–319. Retrieved from: <https://salo.li/77F5472> [in English].

17. UK Research and Innovation. Research Excellence Framework. (n.d.). Retrieved from: <https://surl.li/bfmlkk> [in English].

18. University of Cumbria. (n.d.). Retrieved from: <https://www.cumbria.ac.uk/> [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.01.2025
Отримано після доопрацювання 12.02.2025
Прийнято до друку 21.02.2025